



ԿԱՐԵՆ ՍԵՂՐԱԿԻ ԹՈՒՄԱԹՅԱՆ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ

Էլ. փոստ՝

karen.tokhatyan@gmail.com

Ծննդյան տարեթիվ՝

23.05.1960

Ծննդավայր՝ ՀՀ, Երևան

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատող (թեկնածուական ատենախոսություն՝ «Հայաստանի ժայռապատկերների տիպաբանությունը և պատմամշակութային նշանակությունը» (պաշտպանել է 2020 թ. դեկտեմբերի 22-ին և ստացել պատմական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան)

2020

Մարքսիզմ-լենինիզմի համալսարան, միջազգային հարաբերությունների բաժին

1985-1987

Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետ, աստղաֆիզիկայի բաժին

1977-1982

Երևան, Ն. Աղբալյանի (նախկին՝ Ն. Կրուպսկայայի) անվան միջնակարգ դպրոց

1967-1977

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՓՈՐՁ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի Հին դարերի պատմության բաժնի կրտսեր գիտաշխատող (1994 թ.), գիտաշխատող (2005 թ.),

1994 – առայսօր

«Ժայռապատկերների Ուսումնասիրման Հայկական Միություն» ՀԿ (ARARA-T) հիմնադիր նախագահ:

2000 – առայսօր

ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԻՄԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

WINDOWS, MS Office, Adobe Photoshop, CorelDraw, MapSource

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿ

Ժայռապատկերներ, հնաստղագիտություն, հնագույն մշակույթ, կոթողների քարտեզագրում:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ (կոչումներ, պարգևներ և այլն)

1997–1998 թթ. դասախոսել է Երևանի Հայկական բաց համալսարանի «Միջազգային հարաբերություններ» ֆակուլտետում, 1998–1999 թթ.՝ Երևանի «Դավիթ Անհաղթ» համալսարանում:

2013 թ. արժանացել է Գովեստագրի՝ ինստիտուտի հիմնադրման 70-ամյակի առթիվ և արդյունավետ գիտական գործունեության համար:

Մասնակցել է ավելի քան 30 գիտաժողովների:

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. *ա) մենագրություն.* «Հայաստանի ժայռապատկերները», Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն», 2022, 470 էջ (222 աղյուսակ, 6 քարտեզ)

ՀՈԴՎԱԾՆԵՐ

1. Կխոսե՞ն արդյոք քարերը.- «Զվարթնոց», 1991, №4, էջ 31-34 (համահեղ.՝ Հ. Տոնականյան):
2. Հայկական օրացույցը ժայռապատկերներում.- «Ակունք» հանդես, 1991, №5-6, էջ 20-22:
3. Հին հավատքի ակունքները. Կոմագենի արձանախումբ (համահեղ. Գ. Վարդումյան).- «Ակունք» հանդես, 1992, №3:
4. Որոշ ժայռապատկերների տարիքների որոշման փորձ.- Հանրապետական գիտական նստաշրջան, նվիրված 1990-94 թթ. ազգագրական և բանագիտական հետազոտությունների արդյունքներին, Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի գիտական նստաշրջանի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 1995, էջ 26-27:

5. Հայ մշակույթի և տիեզերաբանության ակունքները ժայռապատկերներում.- Գիտություն և տեխնիկա, 1995, №10-12, էջ 4-10:
6. Manifestations of Art in the Armenian Drawings on Rock, and in the Armenian Mythology.- Theses of Reports on “Armenian Art and Architecture” International Conference (Organized by UNESCO and Yerevan State University), Երևան, 1996, p. 23-24 (համահեղ.՝ Գ. Վարդումյան):
7. Գեղամա լեռների մի ժայռապատկերի վերծանման փորձ.- ՀՀ-ում 1993-95 թթ. հնագիտական հետազոտությունների արդյունքներին նվիրված X գիտական նստաշրջանի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 1996, էջ 28:
8. Նստաշրջան նվիրված ակադեմիկոս Հովսեփ Օրբելու ծննդյան 110-ամյակին.- ԼՀԳ, 1997, №1, էջ 179-181:
9. The Chronology of Rock-Carvings with Cosmological Meaning from the Geghamian Range, 2nd International Congress of Rupestrian Archaeology, Valcamonica, Italy, 1997 <geocities.com/Athens/2996/tracce9/section5>.
10. Ժայռապատկերների ուսումնասիրման հիմունքները.- Հայաստանի պատմության պետական թանգարանի «Հայոց պատմության և մշակույթի հարցեր» գիտական նստաշրջանի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 1997, էջ 41-42:
11. Բժշկության արվեստը և արվեստներով բժշկելը հայոց մեջ.- «Հայ ժողովրդական մշակույթ», ՀԱԻ հանրապետական IX գիտական նստաշրջանի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 1997, էջ 64-65 (համահեղ.՝ Գ. Վարդումյան):
12. Carved in stone: The Cradle of civilization.- Armenian International Magazine (AIM), Glendale (USA), 1997, November / December, p. 40-41:
13. Հայաստանի օրացույցները Հին Արևելքի տոմարական համակարգում.- Արևելագիտության ինստիտուտի երիտասարդ արևելագետների XIX գիտական նստաշրջանի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 1998, էջ 40-42:
14. Արվեստ և դիցաբանություն (համահեղ. Գ. Վարդումյան).- ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» թերթ, 1998, №12 (121), էջ 1, 4:
15. Տիեզերաբանական-դիցաբանական պատկերացումների արտացոլումը Հայաստանի ժայռապատկերներում (համահեղ. Գ. Վարդումյան).- ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» թերթ, 1998, №16-17 (125-126), էջ 8:
16. Լույսի պաշտամունքի վաղ դրսևորումները Հայկական լեռնաշխարհի ժայռապատկերներում.-

«Հայք» հաստատության «Քրիստոնեություն և հայ իրականություն» գիտաժողովի զեկուցումների դրույթներ, Գանձասար – Երևան, 1998, էջ 14:

17. Մի ժայռապատկերի բացարձակ թվագրման նոր եղանակ.- «Հայկական քաղաքակրթությունը հնագույն ժամանակներից մինչև Քրիստոնեության ընդունումը», ԱԻ և ՀԱԻ միացյալ գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 2000, էջ 15-17:
18. Ժայռապատկերներ. ինչի՞ մասին են պատմում նրանք.- «Վասն հայության» շաբաթաթերթ, 2002, 4 մարտի, էջ 11-12:
19. Представления армян о Свете и Солнце.- Материалы международной конференции «Археология (IV) и этнология (III) Кавказа», Тбилиси, 2002, с. 220-21 (соавтор Г. Вардумян).
20. Հայոց լուսարեւային պատկերացումները (ըստ ժայռապատկերների եւ ազգագրական նիւթերի).- Բազմավեպ, Վենետիկ - Ս. Ղազար, 2002, №1-4, էջ 383-407 (համահեղ. Գ. Վարդումյան):
21. Ժայռապատկերման վկայությունները ոսկեդարյան հայ պատմագրության մեջ.- «Մաշտոցյան Դ ընթերցումներ», Օշական, 2002, էջ 52-53:
22. Մաշտոցեան տառաձեւերի եւ դրանց ժայռապատկեր նմանակների աղերսների շուրջ.- Բազմավեպ, Վենետիկ - Ս. Ղազար, 2003, №1-4, էջ 44-100:
23. Ժայռապատկերաբանության ակունքները Հայաստանում.- Հայոց պատմության հարցեր, №4, Երևան, 2003, էջ 3-10:
24. Язычество и его отображения в памятниках каменного искусства Армении.- Тезисы докладов, V конгресс этнологов и антропологов России, Омск, 9-12 июня 2003, с. 323 (համահեղ.՝ Գ. Վարդումյան):
25. Վասպուրականի ժայռապատկերները, հայոց էպոսն ու Մատյանը.- «Մաշտոցից Նարեկացի», Մաշտոցյան Ե ընթերցումներ, Օշական, 2003, էջ 32-33:
26. An Astronomical Method for Absolute Dating of a Rock-Carving with Meteor.- Report at HERAC International Workshop, Philippi (Greece), 2003.
27. Հայ մշակույթի կորուսյալ արժեքները. ժայռապատկերներ.- «Բնօրրան», №1-3 (14-16), 2001-2003, էջ 152-56:
28. Լույսի և Արևի պաշտամունքի դրսևորումները «Սասնա Ծռեր» էպոսում.- «Հայկական «Սասնա Ծռեր» էպոսը և համաշխարհային էպիկական ժառանգությունը» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ (Ծաղկաձոր, 2003), Երևան, 2004, էջ 88-101 (համահեղ. Գ. Վարդումյան):
29. Հայկական լեռնաշխարհը ժայռապատկերների հնագույն օջախ.- «Հայկական լեռնաշխարհը հա-

յոց և համաշխարհային քաղաքակրթության բնօրրան» գիտաժողովի զեկուցումներ, Երևան, 2004, էջ 36-42:

30. Մաշտոցյան տառաձևերի և ժայռապատկերների աղերսների շուրջ.- «Մշակութային ժառանգություն» հանդես, 2004, Երևան, էջ 40-54:
31. Քարերի խոսքը.- «Հանուն հայրենիքի» շաբաթաթերթ, Երևան, №12 (20), օգոստոս, 2004, էջ 2:
32. Արևն ու Լուսը հայոց մշակույթում (ըստ ժայռապատկերների և ազգագրական նյութերի).- «Հայկական լեռնաշխարհը հայոց և համաշխարհային քաղաքակրթության բնօրրան. Քաղաքակրթություն և պետականություն» գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 2005, էջ 16 (համահեղ. Գ. Վարդումյան):
33. Представления армян о Свете и Солнце.- Тезисы докладов VI Конгресса этнографов и антропологов России, Санкт Петербург, 2005, с. 205 (համահեղ. Գ. Վարդումյան):
34. Խոսում են ժայռապատկերները.- «Լեզու և կյանք», 2005, №1, էջ 6-7:
35. Գրային նախատիպեր Արագածոտնի ժայռապատկերներում.- «Հայ գրերի գյուտ-1600», Մաշտոցյան Է ընթերցումների զեկուցումների հիմնադրույթներ, Օշական, 2005, էջ 34-36:
36. Ժայռապատկերները Հայկական լեռնաշխարհում հայոց հարակայության վկաներ.- «Հարք» հալազիտական հանդես, Երևան, 2006, №1, էջ 53-59:
37. Ժայռապատկերներ Հայաստանի հյուսիսում.- «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը» հանրապետական VII գիտական նստաշրջանի նյութեր, Գյումրի, 2007, էջ 40-43:
38. Ժայռապատկերների միասնականությունը որպես պետականության տարրերի վկայություն.- Մաշտոցյան Ը ընթերցումներ, Վազգեն Ա կաթողիկոսի հիշատակին նվիրված գիտաժողով, Օշական, 2008:
39. Երկնաքար Սևսարի ժայռերին.- Newmag (Նորհանդես), Երևան, 2008, №12, էջ 60-62:
40. Օրացույց. հին ու նոր պատմություն.- Newmag (Նորհանդես), Երևան, 2009, №14, էջ 30-35:
41. Ժամանակի քարտեզներ.- Newmag (Նորհանդես), Երևան, 2009, №15, էջ 94-95:
42. Աստղագիտական պատկերացումները Հայաստանում. ժայռապատկերներ և կառույցներ.- Հայկական աստղագիտական ընկերության 8-րդ տարեկան համաժողով, Բյուրական-Երևան, 2009:
43. I riflessi dell'antica conoscenza astronomica nell'arte rupestre dell'Armenia.- Atti del XIII Convegno Internazionale "Archeoastronomia: un dibattito tra archeologi ed astronomi alla ricerca di un metodo comune" (Genova, 8-9 feb. 2002; Sanremo, 1-3 nov. 2002), Genova, "Istituto Internazionale di Studi Liguri", 2009, p. 83-87.

44. Los Petroglifos.- Historia del pueblo Armenio, Barcelona, 2010, p. 51-53.
45. Հայկական լեռնաշխարհի ժայռապատկերների հայկական ժառանգական պատկանելության նենգափոխումը թուրք-ադրբեջանական կեղծարարների կողմից.- Պաշտպանության նախարարության «Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոսնձգության» հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Երևան, 2010, էջ 65:
46. Մեծ Հայքի ժայռապատկերները, «Ծովի մշակույթը մարդկության մշակույթն է քաղաքակրթությունների երկխոսությունում» գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 2011, էջ 113-120, 283-290, ներդիր էջ 169:
47. Наскальные изображения Великой Армении: астрономические рисунки и строения.- Сборник материалов Международного семинара-тренинга по историко-культурному наследию стран СНГ, Алматы, 2011, с. 169-179.
48. Դիցաբանական հնավուրց մի պատումի արտացոլումը ժայռապատկերներում.- «Ճարտարապետա-քաղաքաշինական մտավոր ժառանգության պահպանության խնդիրներն ու զարգացման հեռանկարները» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Երևան, 2011, էջ 23-27:
49. Հայ-իրանական դիցաբանական զուգահեռներ ժայռարվեստում և դիցավեպում.- «Հայաստան – Իրան. միջմշակութային և միջկրոնական երկխոսություն» միջազգային գիտաժողովի դրույթներ, Երևան, 2012, էջ 39-42:
50. Շիրակացին և հայկական ժայռապատկերաբանության ակունքները.- «Գիտության աշխարհում», Երևան, 2012, №3, էջ 48-51:
51. Petroglyphs of the Armenian Highland.- “Archaeological Heritage of Armenia”, booklet of “Historical-Cultural Heritage Scientific Centre” SNTO, Yerevan, 2012, p. 13-15.
52. Հայկական լեռնաշխարհի ժայռապատկերների քարտեզագրումը.- «Հայկական լեռնաշխարհի պատմամշակութային ժառանգությունը» միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 2012, էջ 25-26:
53. Հայկական ժայռապատկերներ.- «Լեզու և կրթություն», Երևան, 2012, №4, էջ 117-23:
54. Հինավուրց մի դիցապատում... ժայռապատկերներում.- Newmag, Երևան, 2012, №5, էջ 74-77:
55. Հայկյան օրացույցի ակունքներում.- «Հայկազունիներ» ժողովածու, Երևան, «ՀՀ ԳԱԱ Գիտություն», 2013, էջ 222-234:
56. Солнечный календарь и праздничный цикл весеннего равноденствия у армян (параллели с Новру-

- зом).- «Новруз – праздник мира и добра» (соавтор Г. Вардумян) <mesoeurasia.org/archives/12497>.
57. Հայկական լեռնաշխարհի ժայռապատկերները.- «Հայաստանի հնագիտական ժառանգությունը», №7, Երևան, 2013, էջ 24-27 (համահեղ. Հ. Սիմոնյան):
58. Ժամանակի քարտեզներ.- «Գիտության աշխարհում», Երևան, 2013, №1, էջ 10-17:
59. Ժայռապատկերաբանության և օրացույցի ակունքները Հայաստանում և Անանիա Շիրակացին.- Աստղագիտական ժառանգությունն ազգային մշակույթում, Անանիա Շիրակացու 1400-ամյակին նվիրված պատմա-աստղագիտական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, 2014, «ՀՀ ԳԱԱ Գիտություն», էջ 107-133:
60. Наскальные изображения Великой Армении: астрономические рисунки и строения.- Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարանի «Գրականության և մշակույթի արդի հիմնախնդիրներ», պրակ Ե, Երևան, «Լինգվա», 2014, էջ 265-75:
61. Հայկական լեռնաշխարհի ժայռապատկերների քարտեզագրումը.- «Հայկական լեռնաշխարհ» հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան, Երևան, 2015, էջ 329-339:
62. Հայաստանի ժայռապատկերները նախնադարյան արվեստի համատեքստում.- Լրաբեր հասարակական գիտությունների, 2015, №2, էջ 368-381:
63. Նախնադարյան արվեստը և Հայաստանի ժայռապատկերները.- «Աստղագիտության կապն այլ գիտությունների, մշակույթի հասարակության հետ», Հայկական աստղագիտական ընկերության XIII տարեկան համաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, «ՀՀ ԳԱԱ Գիտություն», 2015, էջ 334-44:
64. Rock Carvings of Armenia.- Fundamental Armenology, 2015, №2, p. 184-205 <fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/180.pdf>.
65. Երկնային լուսատուներն ու երևույթները ժայռապատկերներում.- Ծովի մշակույթը – մարդկության մշակույթն է քաղաքակրթությունների երկխոսությունում, միջազգային գիտաժողով, ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտ, «Այաս» ծովային հետազոտությունների ակումբ, Երևան, 2015, էջ 27-28:
66. Երկնային լուսատուներն ու երևույթները ժայռապատկերներում.- «Մշակութային աստղագիտությունը Հայկական լեռնաշխարհում» երիտասարդական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, 2016, էջ 148-155:
67. Հայաստանի ժայռապատկերների բովանդակությունը.- Պատմաբանասիրական հանդես, 2016,

№2, էջ 180-198:

68. Ժայռապատկերաբան Միրոսլավ Կշիցան Հայաստանում.- «Օտարազգի հայազետների ավանդը Հայաստանի հին և միջնադարյան պատմության ուսումնասիրության բնագավառում» միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 2016, էջ 146-154:
69. Evidence of volcanic eruptions witnessed by prehistoric man in Armenia and Argentina.- Геофизический журнал, Киев, 2017, №4, т. 39, p. 83-84 (co-authors: Avagyan A., Ritz J-F., Blard P-H., Meliksetian Kh., Munch Ph., Valla P., Caselli A., Mkrtychyan M., Atalyan T.).
70. Rock Carvings of Armenia.- Communications of BAO, hu.1 (LXIV), 2017, էջ 61-83 <aras.am//combao/AllIssues/2017/61-83.pdf>.
71. Ancient astronomical knowledge and Rock Art in Armenia.- Abstract Book, International conference “Astronomical Heritage of the Middle East”, Yerevan, 2017, p. 58.
72. Rock-carvings of Armenia along the Great Silk Road.- Dialogue of Civilizations: Building a Community of Shared Future for Mankind», World Cultural Forum (Taihu, China), Beijing, 2018:
73. Volcanic eruptions witnessed by prehistoric people in Armenia.- Ancient Armenia at the crossroads, Lyon, France, 2018, Nov. 6-7, p. 15-16 (co-authors: Avagyan A., Ritz J-F., Blard P-H., Meliksetian Kh., Munch P., Valla P., Mkrtychyan M., Atalyan T.).
74. Иконографические истоки Армянского алфавита.- «Золотой V век армянской культуры. Достижения. Мировое значение».- Сборник статей международной научной конференции, Москва, 2018.
75. Petroglyphs of Armenia along the Great Silk Road.- Conference Proceedings of “2nd Annual international conference on Traditional Cultures along the Silk Roads”, Beijing, 2019, p. 172-199:
76. Petroglyphs of Armenia along the Great Silk Road.- Materials of “4th Silk Road (Dunhuang) International Cultural Expo” and “9th Dunhuang Tour - Silk Road International Tourism Festival”, Dunhuang (China), 2019, p. 52-66 (չինարեն):
77. Отражение представлений о Вселенной в творчестве Ованеса Туманяна.- Тезисы международной научной конференции «Национальная классика в мировом художественном контексте. 150-летним юбилеям Комитаса и Ованеса Туманяна посвящается», Москва, 2019, с. 34-35.
78. Մեծ Հայքի հյուսիսի ժայռապատկերները.- «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 10-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան, «Գիտություն», 2019, էջ 32-34:
79. Հովհաննես Թումանյանը և աստղագիտությունը.- «Գրականության և մշակույթի արդի հիմնախն-

դիրներ», պրակ ԺԱ, Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան լեզվահասարակագիտական համալսարան, Երևան, «Լինգվա», 2019, էջ 221-229:

80. Արագած լեռան և շրջակայքի ժայռապատկերները.- Պողոս Խաչատրյանի 90-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, «Միսմա», 2020, էջ 344-361:
81. Petroglyphs of Armenia along the Great Silk Road.- Studies on Culture along the Silk Road, Vol. 2, Budapest, 2020, p. 129-154.
82. Գործիքը, փոխադրամիջոցը և կառուցվածքը Հայաստանի ժայռապատկերներում.- Հայոց պատմության հարցեր, №21, Երևան, 2020, էջ 3-20:
83. Լճաշենի հնագիտական նյութի զուգահեռները Գեղամա լեռների ժայռապատկերներում.- «Լճաշենը դարերի հոլովություն», աշխատաժողով, 2021:
84. Սյունիք և Արցախ աշխարհների ժայռապատկերները.- «Սյունիքը՝ քաղաքակրթությունների միջնաբերդ» ծրագիր, Կապան, 2021:
85. Հայաստանի պատմության թանգարանի նյութերի կիրառումը ժայռապատկերաբանական հետազոտություններում.- ՀՀ անկախության 30-ամյա հոբելյանին նվիրված հանրապետական գիտաժողով, Երևան, 2021, էջ 62-66, 350-351:
86. Հայաստանի ժայռապատկերների բովանդակությունը. բնություն և բներևություն.- Հայոց պատմության հարցեր, № 22, Երևան, 2022, էջ 3-30:
87. Աշխարհի և Քալանթարը Արագածի ժայռապատկերների հետազոտման ակունքներում.- Ուղուրի-Էթիունի երկրի հնագիտական ժառանգությունը, Երևան, «ՀԱԻ», 2022, էջ 138-148 (համահեղ. Կ. Բայրամյան, Ա. Բորոխյան):
88. Արցախ աշխարհի Քարվաճառի լեռների ժայռապատկերները.- «Կրթամշակութային կյանքը Արցախում» միջազգային գիտաժողով, Երևան, 2022:
89. Սյունիքի և Արցախի լեռների ժայռապատկերները.- Սյունիքի և Արցախի ազատագրական պայքարի 300-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողով, Երևան, 2022: